

Vem kan vara ett DAMP-barn?

Fredrika Bremer skulle falla för den

I somras fick jag en bok – »Läsebok för realskolan», tryckt 1935, av min mor, barn- och skoltandläkare Greta Forssell som vid 92 års ålder fortfarande är engagerad i barnomsorg och skola samt mycket intresserad av litteratur. I boken fanns en berättelse skriven av Charlotte Bremer, storasyster till Fredrika Bremer, om deras barndom i ett överklasshem i Stockholm i början av 1800-talet.

Fredrika Bremer (1801–1865) uppfostrades till sällskapsliv i societeten men tog sig som vuxen ur den strängt inrutade miljön och gav i sina romaner – t ex »Teckningar utur vardagslivet», 1828–1831, och »Hertha», 1856 – en så livfull bild av det instängda »fruntimmerslivet» att känslan för behovet av kvinnors rättigheter väcktes även i tongivande samhällsskikt. Hon reste både i Europa och Amerika och utgav internationellt berömda reseskildringar, t ex »Hemmen i nya världen», 1853–1854.

Fredrikas okonventionella upptäckarlust resulterade bl a i en av de ytterst få litterära skildringar som finns av en slavauktion! Hennes pionjärinsats för den svenska kvinnorörelsen hålls fortfarande levande genom Fredrika Bremer-förbundet.

Systemens berättelse ger en initierad skildring av en stor personlighet som barn – här följer några redigerade utdrag ur skriften. När man läser ställer man sig osökt frågan hur Fredrika Bremers beteende skulle ha uppfattats idag. Skulle hon ha fått en neuropediatrikisk diagnos och ansetts ha ett handikapp?

Klockan 8 om morgonen skulle vi vara klädda och komma in och hälsa god morgon, först på min mor, som då satt i ett mindre förmak vid sitt kaffebord och betraktade oss noga under vår gång från dörren fram till henne. Hade vi då gått illa, så måste vi gå tillbaka till dörren och göra om promenaden fram till min mor, niga och kyssa hennes hand. Hade då nigningen gått olyckligt, så måste den göras om. Den stackars lilla Fredrika kunde aldrig gå, stå, sitta eller niga min mor till lags och hade många svåra och ledsamma stunder för dessa saker.

Gamla Lena (barnsköterskan) höll alltid långa föreläsningar för Fredrika, som hellre ville springa omkring i rummet och dansa med Lena än gå och lägga sig. När hon fått hoppa och rusta en stund, blev hon likväl snart trött; men värre var det för Lena att om morgnarna få hand med Fredrika. Då fick gumman bestämdigt springa och taga fatt på den

lilla ystra flickan, som sprang ifrån henne många gånger, under det hon skulle tvättas och kmmas. Ibland var Lena så ond, att hon blev alldeles röd i ansiktet, och då kom hon fram med vad jag fruktar var hennes enda trosartikel: »Jo, den där, hon blir god, när hon blir stor, ty vad som är säkert, det är, att ju längre människan lever, ju sämre blir hon.»

Ett vetgirigt barn var Fredrika i hög grad; allting ville hon hava reda på, hade mycken oro och gjorde ständigt frågor, i synnerhet vissa dagar, vilka jag kallade hennes frågodagar. Bonne amie (gubernanten) tröttnade och bad henne vara tyst, Lena tröttnade och gav på frågorna intet annat svar än: näspär! Emellanåt var Fredrika överdrivet yr och yster, emellanåt kunde hon smälta i tårar, då hon hade fått bannor, och bannor fick hon, gudnås, ofta, i synnerhet under vinstandet på landet. Där hade vi lov att gå ut, och Fredrika tappade ständigt sina näsdukar, handskar eller strumpeband, eller ock rev hon sönder sina kläder, eller kom hon för sent till middagen. Hon kunde aldrig passa på tiden, vilket min far var så ytterst nog med, och så gott hennes

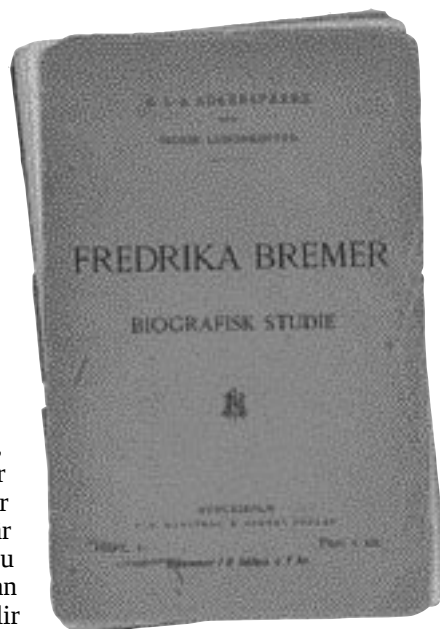
minne var för allt vad hon skulle lära, så omöjligt var det för henne att minnas, vad som i det dagliga livet föreskrevs henne. Hon ville så gärna göra föräldrarna till viljes och sörjde riktigt över att icke kunna minnas, vad henne blivit tillsagt, och över att så ofta se dem vara ledsna på henne. Vid hennes barnsliga upptåg

att bränna upp eller klippa sönder saker, fick hon naturligtvis mycket bannor, och även då hon var envis, ett av hennes barndomsfel jämte det att någon gång giva näbbiga svar, vilket alltid retade upp min far, så att han blev häftig och då icke kunde med saktmod rätta den felande.

Som Fredrika aldrig kunde komma ihåg de föreställningar hon mång-

faldiga gånger fått, blev min mor väl sträng mot henne, troende, att detta skulle hjälpa, och att, då Fredrika hade så gott minne för allt vad hon lärde, så borde hon även hava det för vad som tillsades henne. Ehuru besynnerligt det må förefalla, att minnet kan vara liksom tvåfaldigt, så var detta likväl här förhållandet, och Fredrika rädde icke för, att allt vad henne ålades att lägga på minnet, var stunden därefter glömt.

Emellan 9 och 12 års ålder lärde Fredrika och jag engelska och tyska språken, förkovrade oss i historia, geografi m. m., och undergingo varje vår en examen för min fars ungdomsvän, dåvarande kyrkoherden i Klara församling, sedermera biskop Franzén. Han var nöjd med våra kunskaper i allmänhet, men förvånad över de framsteg vi gjorde i geo-

moderna bokstavsordningen!

grafien. För dem hade vi att tacka Bonne amies förträffliga metod att undervisa. På den framför oss ligande kartan skänkte hon oss riken i de världsdelar, om vilka vi då läste. När jag t. ex. fick Frankrike och Fredrika England, så voro vi angelägna att känna till alla landskap, städer, floder, vikar uti och gränser till våra länder, och detta var ett riktigt nöje för oss. Jag måste likväl sanningsenligt nämna, att Fredrika redogjorde alltid bättre för sitt lands produkter, än för dess gränser; dem mindes hon aldrig.

För handarbete hade Fredrika en medfödd motvilja. Hon vände upp och ned eller avigt allt vad hon skulle sy, tappade beständigt maskor, när hon skulle lära att sticka, och ville aldrig taga upp dem. Så snart hon tappade några sådana, sade hon ingenting, men som en blixst kastade hon strumpan under stolen, på vilken hon satt, och sprang ut ur rummet. Bonne amie hade mycket roligt åt denna manöver. Man visste så väl, vad som stod på, när det i all tysthet och brådska bar utav för Fredrika, och strumpan låg då alltid under stolen.

Denna lilla flicka, som uppenbart hade problem med hyperaktivitet, grov och finmotorik, yttre och inre gränssättning samt tidsuppfattning men med en enorm begåvning, blev en banbrytande pionjär som kom att göra historiska insatser. Kanske ett visst mått av hyperaktivitet bidrar till förmågan att bryta sig ur det rådande sociala mönstret? Hur påverkas familjer med barn som Fredrika Bremer av diagnosen DAMP – vad händer med föräldrarnas syn på sitt barn och barnets syn på sig själv? Finns det

inte en risk att skaparkraften hämmas? Jag är emellanåt bestört över vuxenvärldens snabbhet att analysera och etikettera felen hos barnen, ibland utan att man närmare har begrundat den press som barnen lever under.

Barn kan stressas av familjesituationen. De känner när föräldrarna är pressade, bl a av kraven i arbetslivet, av intryck från TV och video med massor av

snabbt förbipasserande våldsamheter, av stora barngrupper i förskola och skola. Ständig aktivitet och ingen möjlighet att få lugn och ro i avskildhet, dessutom ofta brist på sömn (svårt få barnen i säng när TV:n står på ...).

Dessutom – hur många av oss vuxna känner inte att vi troligen skulle uppvisa några svaga punkter vid testning men att vi fungerar väl ändå? Många personer som arbetar i kontorsland-

skap föredrar att skärma av intrycken från omgivningen med vikkväggar eller stora gröna växter. En del nyskapande entreprenörer tycktes som barn överaktiva och svårstyrda. Jag oroar mig över vad de barn, som idag får en diagnos, kommer att säga om detta när de själva blir vuxna. Finns det en risk att diagnosen blir en självuppfyllande profetia?

Visst finns det många fall där det för barnets egen skull är viktigt med en utredning så att både skola och föräldrar förstår barnets behov och kan ge rätt stöd och hjälp och en diagnos kan vara nödvändig, men den efterfrågan på utredningar av oroliga barn som finns idag, upplever jag som orimlig – det är alltför modernt! Barnen får inte utredas i syfte att ställa en diagnos därför att skolan behöver mer resurser – det är oetiskt. Barn med behov av särskilt stöd skall kunna få det oavsett grundorsaken till bekymren. Jag anser att man idag i den allmänna debatten ensidigt ser den

KRÖNIKÖR

INGRID ARINGER
skolöverläkare, Lidingö

”Barnen får inte utredas i syfte att ställa en diagnos därför att skolan behöver mer resurser – det är oetiskt. Barn med behov av särskilt stöd skall kunna få det oavsett grundorsaken till bekymren.”

biologiska förklaringsmodellen till beteendestörningar och glömmar bort den psykosociala. I verkligheten är det ofta så att olika faktorer samverkar – barn med ett känsligt nervsystem påverkas extra starkt av oro i omgivningen. •

Gamla Lena (familjen Bremers barnflicka) fångad av Fredrikas ritstift.